

Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulama Sırasında Yaşadıkları Yıldıma Durumunun ve Klinik Stres Düzeyinin Belirlenmesi

The Determination of Bullying Experiences and Clinical Stress Levels of Nursing Students During Clinical Practice

Emine Arıcı Parlak¹, Hazal Toran², Rabia Nur Çoban², Şeyda Şenel²

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi, Ankara, Türkiye

Cite as: Arıcı Parlak E, Toran H, Çoban RN, Şenel Ş. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama sırasında yaşadıkları yıldıma durumunun ve klinik stres düzeyinin belirlenmesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2025;12(2):365-375.

DOI: 10.54304/SHYD.2025.93798

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama sırasında yaşadıkları yıldıma durumunu ve klinik eğitim ortamında algıladıkları stres düzeyini belirlemektir.

Yöntem: Kesitsel tipte olan bu araştırma, bir hemşirelik fakültesinde Ekim 2023-Mart 2024 tarihleri arasında hemşirelik öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, hemşirelik fakültesinde öğrenim gören öğrenciler (n:564) oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü formülü ise evreni bilinen örneklem büyüklüğü ile 229 öğrenci olarak belirlenmiştir. Araştırmanın verileri, 'Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özellikleri ve Yıldıma Yaşama Durumları Bilgi Formu' ve 'Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği' ile elde edilmiştir.

Bulgular: Hemşirelik öğrencilerinin, %37,1'inin klinik uygulama sırasında yıldıma durumu yaşadığı ve yıldıma davranışını uygulayan bireylerin de %88,2'sinin hemşireler olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yaşadığı yıldıma durumunun en sık nedeninin (%72,9) yıldıma davranışını uygulayan kişinin kişiliği ile ilişkili olduğu; öğrencilerin bu duruma verdikleri en yaygın tepkinin ise (%63,5) aile ve arkadaşlarıyla paylaşmak olduğu sonucuna varılmıştır. Yıldıma yaşayan öğrencilerin, Algılanan Stres Ölçeği'nden aldıkları ortalama puan, 73,34 (23,85) iken, yaşamayanların 73,36 (22,57)'dir. Öğrencilerin algıladıkları stres, her iki grupta da "orta düzeyde" olduğu bulunmuş, gruplar arasında istatistiksel açıdan fark saptanmamıştır (p:0,96).

Sonuç: Bu çalışmada yıldıma durumu yaşayan hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamada algıladıkları stres, yaşamayan öğrencilerde olduğu gibi orta düzeydedir. Bu çalışma sonuçlarına göre, yıldıma yaşama durumunun klinik eğitim ortamında algılanan stres ile ilişkisinin olmadığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Hemşirelik, hemşirelik öğrencileri, klinik uygulama, mobbing, stres, yıldıma.

Abstract

Aim: The aim of this study is to determine the bullying experiences of nursing students during clinical practice and their perceived stress levels in the clinical learning environment.

Method: This cross-sectional study was conducted with nursing students at a faculty of nursing between October 2023 and March 2024. The study population consisted of nursing students enrolled at the faculty (n = 564). Using the sample size formula for a known population, the required sample size was determined to be 229 students. Data were collected using the 'Questionnaire on Nursing Students' Descriptive Characteristics and Experiences of Bullying' and the 'Perceived Stress Scale for Nursing Students'.

Results: It was found that 37.1% of nursing students reported experiencing bullying during clinical practice, and that 88.2% of the individuals exhibiting bullying behaviors were nurses. The most common reported reason for experiencing bullying was related to the personality of the individual exhibiting the behavior (72.9%), while the most frequent reaction of students to this situation was sharing it with family and friends (63.5%). The mean Perceived Stress Scale score of students who experienced bullying was 73.34 (23.85), compared to 73.36 (22.57) for those who did not. Perceived stress was found to be at a "moderate" level in both groups, and no statistically significant difference was observed between the groups (p:0.96).

Conclusion: In this study, the perceived stress level of nursing students who experienced bullying during clinical practice was found to be at a moderate level, similar to that of students who did not experience bullying. According to the results of the study, experiencing bullying was not found to be associated with perceived stress in the clinical learning environment.

Keywords: Nursing, nursing students, clinical practice, mobbing, stress, bullying.

Corresponding author / Sorumlu yazar: Emine Arıcı Parlak • emine.ariciparlak@sbu.edu.tr

Recieved / Geliş: 05.03.2025 • **Accepted / Kabul:** 29.08.2025 • **Published Online / Online Yayın:** 31.08.2025

Giriş

Klinik eğitim, mesleki hemşirelik eğitiminin temel bir parçası ve önemli bir bileşenidir. Öğrencilerin hemşirelik mesleğinde klinik yetkinlikleri, klinik eğitim ile gelişmektedir (Aydın ve ark., 2017). Klinik uygulama alanları, öğrencilerin bilişsel, psikomotor ve duygulanım becerilerini birleştirmelerine olanak sağlayarak, bu alanlardaki yeterliliklerle, öğrencilerin yetkinliklerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Öztürk ve Karaahmetoğlu, 2019). Klinik eğitim, kuramsal bilginin uygulamaya aktarılmasının yanı sıra mesleki sosyalleşmeyi de sağlamaktadır (Zaybak ve Taşdelen, 2013). Klinik eğitimin hemşirelik eğitiminde birçok yararı bulunmakla beraber, öğrenciler için zorlu bir ortam olarak görülmektedir. Bu durum, öğrenciler tarafından öngörülme stresi ve değişken bir ortam olarak tanımlanmaktadır (Rafiee ve ark. 2014). Alan yazında yapılan çalışmalarda, klinik eğitim sırasında hemşirelik öğrencilerinin orta ile yüksek düzeyde stres yaşadıkları bildirilmiştir (Admi ve ark., 2017; Asturias ve ark., 2021; Labrague ve ark., 2017, 2018). Dayanılabilen az miktardaki stres, öğrencileri güdüleyebilmekle birlikte, yüksek düzeydeki stresin öğrencileri olumsuz etkilediği bilinmektedir (D'emeh ve Yacoub, 2021). Klinik uygulama sürecinde öğrencilerde strese neden olabilecek etmenler arasında hastalar ve klinik personeliyle yaşanan iletişim sorunları da yer almaktadır (Admi ve ark., 2018; Ching ve ark., 2020; Gorkowa ve ark., 2018). İletişim sorunları yıldırma davranışlarını ortaya çıkarabilmektedir (Öztürk ve Karaahmetoğlu, 2019). Alan yazında yıldırma kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmasına karşın, Leymann'ın tanımı en temel tanım olarak kabul edilmektedir. Leymann, (1996) iş yerinde yaşanan psikolojik şiddeti "düşmanca ve etik dışı hareketler içeren, bir veya birkaç kişi tarafından sistematik olarak genelde bir kişiye karşı uygulanan ve bu kişinin yarımsız ve savunmasız bir duruma düşmesine neden olan davranışlar" olarak tanımlamıştır. Bir durumun yıldırma olarak tanımlanabilmesi için, davranışların devamlı ve sistematik bir şekilde (örneğin haftada bir) ve belirli bir sürede (yaklaşık 6 ay) gerçekleşmesi gerekmektedir (Leymann, 1996). Bunlar, kişiyi haksız yere suçlama, ima, kinaye, taciz, duygusal istismar ve şiddet uygulamak gibi kötü niyetli davranışları içermektedir (Tetik ve ark., 2010).

İş yerlerinde yaşanan şiddet olaylarının ve iş yerleri ile ilgili olumsuz psikolojik sorunların toplum açısından ciddi bir konu olduğu görülmektedir. Özellikle de sağlık çalışanları, diğer mesleklerle göre daha riskli çalışan grubunu oluşturmaktadır. Bunun nedeni, hastanelerin yoğun ve stresli iş ortamları ve zor çalışma koşulları, nöbetler, yetersiz ücret, akademik kariyer ve yükselme sırasında yapılan adaletsizlikler şeklinde sıralanmaktadır (Ateş ve ark., 2014; Öztürk ve Karaahmetoğlu, 2019). Araştırmalar, sağlık çalışanlarının şiddete uğrama riskinin diğer çalışanlara oranla 16 kat daha fazla olduğunu, hemşirelerin ise diğer sağlık çalışanları arasında üç kat daha fazla risk altında olduğunu bildirmektedir (Çöl ve ark., 2008). Sağlık personelinin yanı sıra klinik uygulama alanlarında hemşirelik öğrencilerinin de yıldırma durumu yaşaması, yükseköğretim kurumları için ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Klinik eğitimin beklenen katkıları sağlayabilmesi için klinik uygulama alanlarının öğrencilerin yararına olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Öğrencilerin öğrenme etkinlikleri sırasında özgüvenleri zedelenmemeli ve öğrenciler öğrenmeye istekli olmalıdır (Tonkuş ve Çoskun, 2021). Alan yazında, hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalar sırasında yıldırma durumu yaşadıklarını bildiren araştırmalara rastlanmaktadır (Ateş ve ark., 2014; Tonkuş ve Çoskun, 2021; Öztürk ve Karaahmetoğlu, 2019). Bununla birlikte hemşirelik öğrencilerinin yaşadığı yıldırma durumunun, algıladıkları stres durumunu artırdığını niteliksel olarak bildiren birçok çalışma bulunmasına karşın (Amoo ve ark., 2021; Luhanga ve ark., 2020; Minton ve Birksb, 2019; Rutherford ve ark., 2020; Yosep ve ark., 2024), bu stresin nicel ve tarafsız olarak değerlendirildiği sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Abdelaziz ve Abu-Snieneh, 2020; Zhang ve ark., 2024). Yıldırma durumu sağlık sistemleri ile ilişkili olabileceğinden, bu konunun ulusal düzeyde incelenmesi amaçlanarak, bu çalışmada yıldırma durumuna neden olan etmenler niceliksel olarak incelenmiştir. Yıldırma maruz kalmak, hemşirelik öğrencilerinin öğrenme isteklerini, mesleğe ilişkin duygu ve düşüncelerini, mesleki gelişim ve bağlılıklarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Öğrencilerin mesleki gelişimi için oldukça önemli olan klinik uygulama alanlarındaki eğitimin kalitesini bozabilmektedir. Bu konu hemşirelik eğitimi için duyarlılık gösterilmesi ve çok boyutlu ele alınıp önleme programlarının geliştirilmesi gereken bir konu olmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü: Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama sırasında yaşadıkları yıldırma durumunu ve klinik eğitim ortamında algıladıkları stres düzeyini belirlemek amacıyla kesitsel tipte yapılmıştır.

Araştırma Soruları: Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama sırasında yaşadıkları yıldırma durumları nelerdir?
- Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitim ortamında algıladıkları stres düzeyi nedir?
- Hemşirelik öğrencilerin klinik uygulama sırasında yaşadıkları yıldırma durumu, öğrencilerin stres düzeyini artırıyor mu?

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zamanı: Araştırma, 2023-2024 Eğitim Öğretim yılında Ankara'da bulunan bir üniversitenin hemşirelik fakültesinde öğrenim gören öğrencilerle Ekim 2023-Mart 2024 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini 2023-2024 eğitim ve öğretim döneminde Ankara'da bulunan bir üniversitenin hemşirelik fakültesinde öğrenim gören ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf hemşirelik öğrencileri (N:564) oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, evreni bilinen örneklem büyüklüğü formülü ile %95 güven aralığında, 0,05 hata payı ile araştırmaya katılmaya gönüllü olan 229 öğrenci oluşturmuştur (<http://www.raosoft.com/samplesize.html>). Örneklem sayısına ulaşıldığında araştırma sonlandırılmıştır. Araştırma kabul edilme ölçütleri; hemşirelik fakültesi iki, üç ve dördüncü sınıf öğrencisi olmak, klinik uygulamaya katılmış olmak, araştırmaya katılmayı kabul etmek yer almaktadır. Araştırmanın yapıldığı zaman aralığında hemşirelik birinci sınıf öğrencileri henüz klinik uygulamaya katılmadığı için araştırma kapsamına alınmamıştır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada veri toplama araçları olarak; 'Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özellikleri ve Yıldırma Yaşama Durumları Bilgi Formu' ve 'Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği' kullanılmıştır.

Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özellikleri ve Yıldırma Yaşama Durumları Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından alan yazın taraması sonucu (Tonkuş ve ark., 2021; Öztürk ve Karaahmetoğlu, 2019) oluşturulan form, toplam 13 sorudan oluşmaktadır. Bu form öğrencilerin bazı tanıtıcı verilerine (yaş, cinsiyet, sınıf, yaşanan ortam, hemşirelik bölümünden memnuniyet durumu) ve yıldırma yaşama durumlarına (yıldırma yaşama durumu, yıldırma yaşanan kurum ve klinik uygulama birimi, etkilenme zamanı, yıldırma uygulayanın cinsiyeti, yıldırma uygulayan kişi, yıldırma durumu yaşama nedeni, etkilenme sonrası verilen tepki) ilişkin soruları içermektedir.

Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği (HÖASÖ): Sheu ve arkadaşları tarafından (2002) geliştirilen özgün biçimi Çince olan ölçek, 29 maddeden oluşmaktadır. Chan ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan çalışmada, İngilizce formu kullanılan ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,89, alt boyutlar için ise 0,87–0,89 bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Karaca ve arkadaşları (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin 6 alt boyutu olup bunlar; mesleki bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan stres (3 madde), hastaya bakım verirken yaşanan stres (8 madde), ödevlerden ve iş yükünden kaynaklanan stres (5 madde), öğretim elemanları ve hemşirelerden kaynaklanan stres (6 madde), ortamdaki kaynaklanan stres (3 madde), akranlardan ve günlük yaşamdan kaynaklanan stres (4 madde) olarak belirtilmiştir. Ölçek 5'li Likert şeklinde puanlanmakta ve 4: Benim için çok stres verici- 0: Benim için stres verici değil arasında değişen değerlerle puanlanmaktadır. Toplam puan; 0-116 olup (alt boyut toplam puanları: 12,32,20,24,12,16), yüksek puanlar, stres düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Türkçeye uyarlanan ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (Cronbach alpha) 0,67– 0,93 (Karaca ve ark., 2015) iken bu araştırma sonucunda ölçeğin Cronbach's alpha kat sayısı 0,96 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Uygulanması ve Verilerin Toplanması: Araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından, araştırmaya katılmaya gönüllü olan hemşirelik ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine gerekli açıklamalar yapıp yazılı ve sözlü onamları alındıktan sonra veriler, "Google Forms" aracılığı toplanmıştır. Öğrenciler tarafından soruların yanıtlanması 5-7 dk. sürmüştür.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmanın uygulanabilmesi için hemşirelik fakültesinden ve bilimsel araştırmalar etik kurulundan (Karar no: 2023-121 Onay tarihi:11.04.2023) etik onay alınmıştır. Ayrıca ölçek yazarlarından e-posta yoluyla ölçek kullanım izni alınırken, katılımcılardan çevrimiçi form üzerinden bilgilendirilmiş onam alınmıştır

Verilerin Değerlendirilmesi: Çalışma sonunda elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS for Windows Versiyon 22.00 (SPSS Inc., Chicago, IL., USA) paket program kullanılmıştır. Katılımcıların yanıtları, SPSS ortamına aktararak gerekli hata kontrolleri ve düzeltmeler yapılmıştır.

Verilerin tanımlanmasında sayı, %, ortalama, standart sapma değerleri kullanılmıştır. Normal dağılıma uygunluğun değerlendirilmesinde Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Katılımcıların bazı tanıtıcı özellikleri ile yapılan karşılaştırmalarda Ki-Kare testi kullanılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin yıldırma yaşama durumlarının 'Algılanan Stres Ölçeği' toplam puanı ve alt boyutlarının karşılaştırılmasında, veriler normal dağılıma uymadığı için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. İstatistiksel kararlarda $p \leq 0,05$ düzeyi anlamlı farklılığın göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu çalışmanın, yalnızca tek bir üniversitede öğrenim gören hemşirelik öğrencileriyle yapılmış olması nedeniyle, çalışmanın hemşirelik lisans eğitimi alan tüm öğrencilere genellenebilirliği sınırlıdır.

Bulgular

Tablo 1. Hemşirelik öğrencilerinin bazı tanıtıcı özellikleri (N=229)

Tanıtıcı özellikler	n	%
Yaş		
21-22	150	65,5
23-32	79	34,5
Ort (SS)	21,9 (1,2)	
Cinsiyet		
Kadın	210	91,7
Erkek	19	8,3
Sınıf		
2.Sınıf	109	47,6
3.Sınıf	73	31,9
4.Sınıf	47	20,05
Yaşadığı ortam		
Evde	141	61,6
Yurtta	88	38,4
Hemşirelik bölümünden memnuniyet durumu		
Evet	184	80,3
Hayır	45	19,7
Toplam	229	100

*Tabloda yüzdeler n sayısına göre alınmıştır.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerin %65,5'i, 21-22 yaş arasında olup yaş ortalaması 21,9 (1,2)'dir. Öğrencilerin %91,7'sinin kadın ve %47,6'sının ikinci sınıf olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerin %61,6'sinin evde yaşadığı, %80,3'ünün hemşirelik bölümünden memnun oldukları görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 2. Hemşirelik öğrencilerinin yıldırma davranışını yaşama durumu (N=85)

Yıldırma Davranışı Yaşama Durumu	n	%
Yıldırma yaşama durumu (n=229)		
Evet	85	37,1
Hayır	144	62,9
Yıldırma yaşanan kurum		
Eğitim Araştırma Hastanesi	64	75,3
Şehir Hastanesi	21	24,7
Yıldırma yaşanan klinik uygulama birimi		
Erişkin Acil	5	5,9
Yoğun Bakım Ünitesi	6	7,1
Cerrahi Birimler klinikleri	32	37,6
Dahili Birimler Klinikleri	36	42,4
Saha uygulaması	6	7,1
Yıldırma uygulanan zaman		
2.Sınıf	46	54,1
3.Sınıf	6	7,1
4.Sınıf	2	2,4
Her uygulama döneminde	31	36,5
Yıldırma davranışı uygulayanın cinsiyeti		
Kadın	58	68,2
Erkek	4	4,7
Her iki cinsiyet	23	27,1
Yıldırma davranışı uygulayan kişi*		
Hekim	22	25,9
Hemşire	75	88,2
Arkadaş	4	4,7
Hasta ve Hasta yakını	15	17,6
Hasta bakıcı	5	5,9
Öğretim elemanı	10	11,8
Yıldırma yaşama durumu nedeni*		
Kıskançlık nedeniyle	9	10,6
Eğitim durumu nedeniyle	19	22,4
Klinik uygulamadaki başarısızlıklarım	9	10,6
Klinik uygulamada başarılı olmam	6	7,1
Kişilik bozukluğu-ego tatmini	57	67,1
Yaşam ve dünya görüşüm	1	1,2
Dış görünüşüm	9	10,6
Dini inançlarım	4	4,7
Nedeni olmadığını düşünüyorum.	32	37,6
Yıldırma yapan kişinin kişiliği	62	72,9
İş yüklerinden kurtulmak için	34	40,0
Yıldırma durumu sonrası verilen tepki*		
Sorumlu öğretim elemanına bildirdim.	40	47,1
Yıldırma davranışı yapan kişiyi görmezden geldim	41	48,2
Yıldırma olayını arkadaşlarımla veya ailemle paylaştım	54	63,5
Sessiz kaldım	24	28,2
Yıldırma davranışını uygulayan kişiyle uygunsuz davranışı hakkında görüşüm.	7	8,2
Üst makamlara şikayet ettim	5	5,9
İçime kapandım.	1	1,2
Kendimi suçladım	7	8,2
Yıldırma davranışı uygulayanı tehdit ettim.	1	1,2
Psikolog/Psikiyatristten yardım aldım.	2	2,4
Mahkemeye verdim.	-	-

*Çoklu yanıt verilmiştir.

Tablo 2'de hemşirelik öğrencilerinin yıldırma davranışı yaşama durumuna ilişkin veriler yer almaktadır. Tabloya göre hemşirelik öğrencilerinin %37,1'i klinik uygulama sırasında yıldırma durumu yaşadığını bildirmiştir. Yıldırma durumuna maruz kalanların %75,3'ünün Eğitim ve Araştırma Hastanelerinde, en yüksek oranda (%47,4) ise dahili birimler kliniklerinde bu duruma yaşadığı belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin en yüksek oranda (%54,1) ikinci sınıfta yıldırma durumu yaşadığı, yıldırma uygulayanların çoğunluğunun (%68,2) kadın olduğu ve öğrencilerin %88,2'sinin yıldırma davranışını hemşirelerden gördüklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların yıldırma maruz kalma nedenleri incelendiğinde, %72,9'unun yıldırma uygulayan kişinin kişiliği ile ilişkili olduğunu, %67,1'inin kişilik bozukluğu veya ego tatmini nedeniyle, %40'ının ise iş yüklerinden kurtulmak amacıyla yıldırma uyguladığını bildirdiği saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yıldırma durumu sonrası verdikleri tepkiler değerlendirildiğinde, %63,5'inin olayı arkadaşları veya ailesiyle paylaştığı, %48,2'sinin yıldırma uygulayan kişiyi görmezden geldiği ve %47,1'inin durumu sorumlu öğretim elemanına bildirdiği saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 3. Hemşirelik öğrencilerinin bazı tanıtıcı özelliklerine göre yıldırma yaşama durumları (N=229)

Tanıtıcı özellikler	Yıldırma Yaşama Durumu		p
	Evet	Hayır	
	n (%)	n (%)	
Yaş			
21-22	38 (25,3)	112 (74,7)	<0,0001
23-32	47 (59,5)	32 (40,5)	
Cinsiyet			
Kadın	80 (38,1)	130 (61,9)	0,309
Erkek	5 (26,3)	14 (73,7)	
Sınıf			
2.Sınıf	20 (13,3)	89 (81,7)	<0,0001
3.Sınıf	35 (47,9)	38 (52,1)	
4.Sınıf	30 (63,8)	17 (36,2)	
Yaşadığı ortam			
Evde	55 (39,0)	86 (61,0)	0,454
Yurtta	30 (34,1)	58 (65,9)	
Hemşirelik bölümünden memnuniyet durumu			
Evet	62 (33,7)	122 (66,3)	0,030*
Hayır	23 (51,1)	22 (48,9)	

Ki-Kare test yapılmıştır. Yüzdelere satır yüzdesi olarak hesaplanmıştır. *p<0,05

Hemşirelik öğrencilerinin bazı tanıtıcı özelliklerine göre yıldırma yaşama durumları incelendiğinde öğrencilerden 21-22 yaş grubunda olanların %25,3'ü, 23-32 yaş grubunda olanların ise %59,5'inin yıldırma durumu yaşadığı saptanmış olup aralarında istatistiksel olarak fark bulunmuştur (p<0,0001). Çalışmada yer alan dördüncü sınıf öğrencilerin istatistiksel olarak anlamlı olacak şekilde daha fazla yıldırma yaşadıkları saptanmıştır (p<0,0001). Hemşirelik bölümünden memnuniyet durumuna göre yıldırma yaşama durumu incelendiğinde, memnun olmayanların istatistiksel olarak anlamlı olacak şekilde yıldırma maruz kaldığı görülmüştür (p:0,030). Cinsiyete ve yaşama ortamına göre öğrencilerin yıldırma yaşama durumları arasında fark saptanmamıştır (p>0,05) (Tablo 3).

Tablo 4. Hemşirelik öğrencilerinin yıldırma yaşama durumları ile "Algılanan Stres Ölçeği" toplam puanı ve alt boyutlarının karşılaştırılması (N=229)

Algılanan Stres Ölçeği	Yıldırma yaşama durumu			p
	Evet (n=85)	Hayır (n=144)	Toplam (N=229)	
	Ort (SS)	Ort (SS)	Ort (SS)	
Algılanan Stres Ölçeği	73,34 (23,85)	73,36 (22,57)	73,35 (23,00)	0,96
Mesleki bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan stres*	7,29 (3,13)	7,48 (2,84)	7,41 (2,95)	0,757
Hastaya bakım verirken yaşanan stres*	20,02 (7,0)	20,86 (6,7)	20,55 (6,81)	0,359
Ödevlerden ve iş yükünden kaynaklanan stres*	13,15 (4,14)	13,02 (4,28)	13,06 (4,22)	0,891
Öğretim elemanları ve hemşirelerden kaynaklanan stres*	15,69 (5,4)	15,18 (4,9)	15,37 (5,14)	0,423
Ortamdan kaynaklanan stres*	7,71 (3,03)	7,59 (2,64)	7,6 (2,7)	0,598
Akranlardan ve günlük yaşamdan kaynaklanan stres*	9,45 (3,92)	9,20 (3,55)	7,29(3,13)	0,306

*Algılanan stres ölçeği alt ölçekleri; Mann Whitney -U test uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin Algılanan Stres Ölçeğinden aldıkları ortalama toplam puanın 73,35 (23,00) olduğu, algıladıkları stresinde orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Yıldırma durumu yaşayan öğrencilerin Algılanan Stres Ölçeğinden aldıkları ortalama toplam puan ortalaması 73,34 (23,85) iken, yaşamayan öğrencilerin 73,36 (22,57)'dir. Aralarında istatistiksel açıdan fark saptanmamıştır (p:0,96). Her iki grupta da orta düzeyde stres yaşandığı görülmüştür. Algılanan stres ölçeği alt boyutları açısından yıldırma durumu yaşayan ve yaşamayan öğrencilerin puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise, aralarında istatistiksel olarak fark olmadığı görülmektedir (p>0,05) (Tablo 4).

Tartışma

Yıldırma, sağlık kurumlarında sık rastlanan bir durumdur (Öztürk ve Karaahmetoğlu, 2019). Bu nedenle klinik uygulama alanlarında hemşirelik öğrencilerinin yıldırma yaşama durumları ve yıldırmanın öğrenciler üzerindeki etkileri ele alınması gereken önemli bir konudur.

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları yıldırma durumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, öğrencilerin %37,1'inin yıldırma durumu yaşadığı belirlenmiştir (Tablo 2). Hadımlı ve arkadaşlarının (2024) ebelik öğrencilerinde yaptığı çalışmada, öğrencilerin %51,4'ünün, Öztürk ve Karaahmetoğlu'nun (2019) yaptığı araştırma öğrencilerin %55,1'inin, Tonkuş ve Çoskun'un (2021) yaptığı çalışmada öğrencilerin %40,2'sinin, Ateş ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada öğrencilerin yaklaşık yarısının, Abdelaziz ve Abu-Snieneh'un (2020) yaptığı çalışmada öğrencilerin %42,8'inin, Zhang ve arkadaşlarının (2024) çalışmasında %72,1'inin, Lash ve arkadaşları (2006) tarafından hemşirelik ve ebelik öğrencilerinde yapılan çalışmada öğrencilerin üçte birinin, Shdaifat ve arkadaşlarının (2020) intörn hemşireler üzerinde yaptığı çalışmada da benzer şekilde %55'inin yıldırma durumu yaşadığı bulunmuştur. Alan yazın incelendiğinde, sağlık çalışanlarının lisans eğitimlerini tamamlamadan önce yıldırma maruz kaldıkları görülmektedir. Klinik uygulama alanlarındaki yoğun iş temposu, zaman kaygısı ve otorite, hemşirelerin yıldırma deneyimi yaşamalarına neden olmaktadır. Oluşturulan stresli bir çalışma alanı, hemşireler üzerinde baskı yapabilmekte ve bu durumun öğrencilere yansımalarının da kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. Klinik uygulama eğitimi süreci boyunca, öğrencilerin yıldırma yaşama zamanları incelendiğinde; Koç ve Batkın (2016) ile Öztürk ve Karaahmetoğlu'nun (2019) araştırmalarında, dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine göre daha fazla yıldırma durumu yaşadıkları görülmüştür. Hadımlı ve arkadaşlarının (2024) ebelik öğrencileriyle yaptığı çalışmada da en yüksek oranda ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin yıldırma maruz kaldığı bildirilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarında da benzer şekilde hemşirelik öğrencilerinin, en yüksek oranda ikinci sınıfta yıldırma maruz kaldıkları saptanmıştır (Tablo 2). Bu çalışmada öğrencilerin en yüksek oranda ikinci sınıfta yıldırma durumu yaşamalarının nedeni etkin olarak hemşirelik uygulamalarına bu yılda başlamalarından kaynaklanabilir. Bunun yanı sıra çalışmada yer alan son sınıf öğrencileri intörn programı doğrultusunda haftanın dört günü klinik uygulamaya çıkmaktadır ve her rotasyon döneminde dört ile beş hafta aynı klinikte uygulamalarını gerçekleştirmektedir. Bu durum onların ekip üyeleri tarafından kabul görmelerini ve klinik işleyişi iyice kavramalarını sağlamaktadır. Ek olarak, bilgileri ve deneyimleri doğrultusunda yıldırmanın tanımını doğru yorumlayabildikleri de düşünülmektedir. Bunlar, son sınıf öğrencilerinde yıldırma maruz kalma durumunun daha düşük oranda görülmesinin olası nedenleri olarak değerlendirilmektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama sırasında en yüksek oranda hemşireler tarafından yıldırma davranışına maruz bırakıldığı saptanmıştır (Tablo 2). Alan yazındaki araştırmalar, bu çalışmayı destekler nitelikte olup öğrencilerin yıldırma durumu yaşamalarının meslektaşlarından kaynaklandığını bildirmektedir (Abdelaziz ve Abu-Snieneh, 2020; Ateş ve ark., 2014; Budden ve ark., 2017; Hadımlı ve ark., 2024; Luhanga ve ark., 2020; Öztürk ve Karaahmetoğlu, 2019; Tülüce ve Şahin, 2022). Öğrenciler, klinik eğitimleri sırasında en yoğun olarak hemşire meslektaşlarından uygulamaları öğrenmekte ve onlarla iletişime geçmektedir. Sağlık hizmetindeki yoğun iş akışı, iş stresi ve zaman yetersizliği iletişim kazalarına neden olabilir. Klinik ortamda yaşanan yoğun stres de hem hemşireleri, hem de hemşirelik öğrencilerini etkileyebilmekte, aralarındaki iletişimin bozulmasına neden olabilmektedir. Bu çalışmada öğrenciler klinik eğitim sırasında yaşadıkları yıldırma durumu nedenlerini en yüksek oranda yıldırma davranışı uygulayan kişinin kişiliğiyle ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca, kişilik bozukluğu-ego tatmininden dolayı bu durumu yaşadıklarını düşünmektedirler. Öztürk ve Karaahmetoğlu'nun (2019) araştırmasında da öğrencilerin yıldırma durumu yaşama nedenlerinin çoğunlukla kıskançlık ile ilişkili olduğu bildirilirken, Hadımlı ve arkadaşları (2024) yıldırma uygulayan kişinin kişilik özelliğinden kaynaklandığını vurgulamaktadır. Yıldırma durumu sonrası öğrencilerin verdiği tepkiler incelendiğinde ise en yüksek oranda öğrenciler yıldırma olayını arkadaşlarıyla veya ailesiyle paylaştığını, ikinci olarak yıldırma yapan kişiyi görmezden geldiğini ve sorumlu öğretim elemanına bildirerek çözüm yolu aradıklarını belirtmişlerdir. Alan yazındaki çalışmalarda da benzer şekilde çoğunlukla öğrenciler, yıldırma durumunu arkadaşlarıyla veya ailesiyle paylaştığını, kendisine yıldırmaya çalışan kişiyi görmezden geldiğini ve sessiz kalmakta yaşadıkları yıldırma durumu oranlarının arttığı görülmektedir (Ateş ve ark., 2014; Koç ve Batkın, 2016; Çoskun 2021). Zhang ve arkadaşlarının (2024) yaptığı karma yöntem bir çalışmada da öğrenciler yıldırma durumu ile başa çıkma davranışı olarak, en yüksek oranda hiçbir şey yapmadığını ve davranışı görmezden geldiğini bildirmektedir. Hu ve arkadaşlarının (2025) yaptığı çalışmada da öğrencilerin en yüksek oranda yıldırma uygulayan kişi ile yakın temas kurmaktan kaçındıklarını belirttikleri görülmektedir. Öğrencilerin mesleklerine yönelik tutumlarının şekillendiği klinik uygulama dönemlerinde, yüksek oranda kendi meslektaşları tarafından yıldırma durumu yaşamaları, mesleğe karşı olumsuz düşünceler geliştirmelerine neden olabilmektedir. Öğrencilerin aile ve arkadaşlarla ya da öğretim elemanları ile durumu paylaşarak olaya tepki vermelerinin nedeninin, takım üyeleri ile aralarındaki saygı ve güveni kaybetmeme isteği ve öğrenci olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada yaşa ve sınıfa göre öğrencilerin yıldırma yaşama durumları incelendiğinde, yaşı büyük olan ve araştırmada dördüncü sınıf olan öğrencilerin daha fazla oranda yıldırma durumu yaşadıkları saptanmıştır (Tablo 3). Tonkuş ve Çoskun'un (2021) araştırmasında, bu çalışmaya benzer şekilde 21-24 yaş grubundaki ve üçüncü ve dördüncü sınıftaki öğrencilerin daha fazla yıldırma durumu yaşadığı bildirilmektedir. Alan yazın incelendiğinde de yaşı büyük olan öğrencilerin ve son sınıflara gelinmekte yaşanan yıldırma durumu oranlarının arttığı görülmektedir (Ateş ve ark., 2014; Koç ve Batkın, 2016; Mohamed, 2019; Tonkuş ve Çoskun 2021; Öztürk ve Karaahmetoğlu, 2019). Bu durumun yaşı büyük olan öğrencilerin son sınıflarda olması nedeniyle, öğrencilerin tüm klinik uygulamaları görmeleri ve lisans sürecinde en az bir uygulama döneminde yıldırma durumuna maruz kaldıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitim sırasında orta düzeyde stres yaşadığı saptanmıştır (Tablo 4). Alan yazında da bu çalışmaya benzer şekilde hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitim sırasında çeşitli nedenlerle orta ile yüksek düzeyde stres yaşadığı bildirilmektedir (Admi ve ark., 2017; Asturias ve ark., 2021; Labrague ve ark., 2017,2018). Öğrencilerinin klinik ortamda yaşadığı yıldırma durumunun, algıladıkları stres ve anksiyete durumunu arttırdığını niteliksel olarak bildiren çalışmalar bulunmaktadır (Amoo ve ark., 2021; Luhanga ve ark., 2020; Minton ve Birksb, 2019; Rutherford ve ark., 2020; Yosep ve ark.,2024). Luhanga ve arkadaşlarının (2020) hemşirelik öğrencileriyle yaptığı niteliksel araştırma sonucuna göre, öğrencilerin klinik alanda sıklıkla yıldırmaya maruz kaldıklarını ve bu nedenle uygulama alanlarına giderken anksiyete yaşadıklarını rapor etmiştir. Amoo ve arkadaşlarının (2021) yaptığı nitel araştırma da benzer şekilde öğrenciler, yıldırma durumu sonrası kendilerini stresli hissettiklerini belirtmişlerdir. Alan yazında, öğrencilerin algıladıkları stres düzeyini tarafsız bir değerlendirme aracı ile inceleyen çalışmalarda da benzer sonuçlar bildirilmiştir (Abdelaziz ve Abu-Snieneh, 2020; Zhang ve ark., 2024). Abdelaziz ve Abu-Snieneh'un (2020) yaptığı araştırmada, klinik eğitim sırasında yıldırma durumu yaşayan hemşirelik öğrencilerinin orta düzeye yakın stres yaşadığı ve algılanan stres ile yıldırma yaşama durumu arasında anlamlı şekilde ilişkili olduğu bildirilmektedir. Zhang ve arkadaşlarının (2024) yaptığı araştırmada da yıldırma yaşayan öğrencilerin stres puan ortalamalarının, yaşamayanlara göre anlamlı olacak şekilde yüksek olduğu bildirilmiştir. Hu ve arkadaşlarının (2025) çalışmasında da öğrencilerin %24,85'i yaşadıkları yıldırma nedeniyle, yüksek stres algıladıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışma sonucunda ise alan yazındaki çalışmalardan farklı olacak şekilde yıldırma durumu yaşayan öğrencilerin klinik uygulama sırasında algıladıkları stres düzeyinin, yaşamayanların algıladıkları stresle benzer olduğu saptanmıştır. Bu durum, Türkiye'deki sağlık sisteminin hemşirelik öğrencilerinin yıldırma durumu yaşamalarını engellemeye yönelik önemli bir koruyucu rol oynadığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu farklılığın nedeni, öğrencilerin yaşanan yıldırma durumuna karşı baş etme mekanizmaları geliştirdiklerinden ve sorumlu öğretim elemanlarına kolay ulaşabiliyor olmalarından

kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca sorumlu öğretim elemanlarına klinik eğitim sürecinde kolay ulaşılabilir olmak ve öğretim elemanı klinik işbirliğinin etkin olarak sürdürülebilmesi öğrencilerin yaşadıkları yıldırma durumunun olumsuz etkilerini azaltabilir ya da yıldırma durumunun oluşmasını engelleyebilmektedir. Klinik eğitim sürecinde hemşirelik öğrencilerinin yıldırma durumu yaşamalarını önlemek amacıyla okul-hastane işbirliğinin sağlanması ve sürdürülmesi, sorumlu öğretim elemanlarının klinikte çalışan hemşireler ile etkili iletişimle halinde olması önerilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın sonucunda, hemşirelik öğrencilerinin %37,1'inin eğitimlerinin, herhangi bir zaman dilimindeki klinik uygulama sırasında, yıldırma durumu yaşadığı görülmüştür. Yıldırma durumu yaşayan öğrencilerin de klinik eğitim ortamında algıladıkları stres düzeyinin orta düzeyde olduğunu saptanmıştır. Yıldırma durumu yaşayan öğrencilerin klinik eğitim sırasında algıladığı stresin, yaşamayanların algıladıkları stresten farklı olmadığı, yıldırma yaşama durumunun klinik eğitim ortamında algılanan stres düzeyi ile ilişkili olmadığı görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin yıldırma durumu ile etkin bir şekilde başa çıkabildiklerini göstermektedir. Ayrıca öğretim elemanları ile klinik hemşireler arasındaki etkileşimin yeterli düzeyde olması da bu durumu açıklayan bir diğer etken olabilir. Hemşirelik eğitiminin vazgeçilmez bir bileşeni olan klinik uygulamaların geliştirilmesi amacıyla, hemşirelik okullarındaki akademik kadroların hastane ortamıyla uyumlaştırılması ve akademisyenlerin sahada öğrencilerle birebir uygulama yapabilecekleri klinik alanların oluşturulduğu yeni eğitim modellerinin geliştirilmesi önerilmektedir.

Yazarlık Katkısı: Yazarlar makaleye katkılarını şu şekilde beyan etmektedir; çalışma fikri ve tasarımı: EAP, HT; veri toplama: EAP, HT, RNÇ, ŞŞ; sonuçların analizi ve yorumlanması: EAP; aday makalenin hazırlaması: EAP. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirdi ve makalenin son halini onayladı.

Etik Kurul Onayı: Gülhane Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 11.04.2023 - Karar No: 2023-121).

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Finansal Destek: Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından "2209/A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destek Programı" kapsamında desteklenmiştir.

Katılımcı Onamı: Katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Author Contribution: The authors confirm contribution to the paper as follows; study conception and design: EAP, HT; data collection: EAP, HT, RNÇ, ŞŞ; analysis and interpretation of results: EAP; draft manuscript preparation: EAP. All authors reviewed the results and approved the final version of the manuscript.

Ethics Committee Approval: Gulhane Scientific Research Ethics Committee approval was obtained (Date: 11.04.2023 - Number: 2023-121).

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Funding: This study was supported by the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK) within the scope of the '2209/A – Research Project Support Program for Undergraduate Students'.

Informed Consent: Informed consent of the participants were obtained.

Kaynaklar

Abdelaziz, E. M. & Abu-Snieneh, H. M. (2022). The impact of bullying on the mental health and academic achievement of nursing students. *Perspectives in Psychiatric Care*, 58(2), 623-634. <https://doi.org/10.1111/ppc.12826>.

Admi, H., Moshe-Eilon, Y., Sharon, D. & Mann, M. (2018). Nursing students' stress and satisfaction in clinical practice along different stages: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*, 68, 86-92. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.05.027>

Amoo, S. A., Menlah, A., Garti, I., & Appiah, E. O. (2021). Bullying in the clinical setting: Lived experiences of nursing students in the Central Region of Ghana. *PLoS One*, 16(9), e0257620. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0257620>.

Asturias, N., Andrew, S., Boardman, G. & Kerr, D. (2021). The influence of socio-demographic factors on stress and coping strategies among undergraduate nursing students. *Nurse Education Today*, 99, 104780. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.104780>

Ateş, D., Kaplan, A., Öztürk, S., Zorlu, Ö., Akburak, M., Çelikel, E., Özpinar, Ü. & Özkan T. (2014). Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinde Klinik Stajda Mobbing, *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1), 30-38.

Aydın, Y. D., Orak, N. Ş., Gürkan, A., Aslan, G. & Demir, F. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitimleri sırasında hemşirelerden aldığı desteğin değerlendirilmesi. *JAREN*, 3(3), 109-115. <https://doi.org/10.5222/jaren.2017.109>

- Budden, L. M., Birks, M. & Cant, R. (2017). Australian nursing students' experience of bullying and/or harassment during clinical placement. *Collegian*, 24(2), 125-133. <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2015.11.004>
- Chan, C. K., So, W. K. & Fong, D. Y. (2009). Hong Kong baccalaureate nursing students' stress and their coping strategies in clinical practice. *Journal of Professional Nursing*, 25(5), 307-313. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2009.01.018>
- Ching, S. S. Y., Cheung, K., Hegney, D. & Rees, C. S. (2020). Stressors and coping of nursing students in clinical placement: A qualitative study contextualizing their resilience and burnout. *Nurse Education in Practice*, 42, 102690. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2019.102690>
- Çöl, S.Ö. (2008). İşyerinde psikolojik şiddet: Hastane çalışanları üzerine bir araştırma. *Çalışma ve Toplum*, 4(19), 107-134.
- D'emeh, W. M., & Yacoub, M. I. (2021). The visualization of stress in clinical training: A study of nursing students' perceptions. *Nursing Open*, 8(1), 290-298. <https://doi.org/10.1002/nop2.629>
- Gurková, E. & Zeleníková, R. (2018). Nursing students' perceived stress, coping strategies, health and supervisory approaches in clinical practice: A Slovak and Czech perspective. *Nurse Education Today*, 65, 4-10. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.02.023>
- Hadımlı, A., Türk, B. & Erdemen, G. (2024). Ebelik öğrencilerinin klinik uygulamalarda mobbinge maruziyet durumları: Ege bölgesi örneği. *Artuklu Health*, 8, 26-32. <https://doi.org/10.58252/artukluhealth.1475126>
- Hu, Y., Zhang, S., Tan, Z., Yang, M. & Zhao, X. (2025). Current status of bullying in nursing education among clinical trainees and their attitude and practice. *Nurse Education Today*, 147, 106594. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2025.106594>
- Karaca, A., Yıldırım, N., Ankaralı, H., Açıkgöz, F. & Akkuş, D. (2015). The Turkish adaptaion of perceived stress scale, bio-psycho-social response and coping behaviours of stress scales for nursing students. *Journal of Psychiatric Nursing*, 6(1), 15-25. <https://doi.org/10.5505/phd.2015.40316>
- Koç, M., & Batkın, D. (2016). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin uygulama alanlarında meslektaş şiddetine maruz kalma durumları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 19(3), 189-196. <https://doi.org/10.17049/ahsbd.11056>
- Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), 165-84. <https://doi.org/10.1080/13594329608414853>
- Labrague, L. J., McEnroe-Petitte, D. M., De Los Santos, J. A. A. & Edet, O. B. (2018). Examining stress perceptions and coping strategies among Saudi nursing students: A systematic review. *Nurse Education Today*, 65, 192-200. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.03.012>
- Labrague, L. J., McEnroe-Petitte, D. M., Gloe, D., Thomas, L., Papathanasiou, I. V. & Tsaras, K. (2017). A literature review on stress and coping strategies in nursing students. *Journal of Mental Health*, 26(5), 471-480. <https://doi.org/10.1080/09638237.2016.1244721>
- Lash, A. A., Kulakaç, Ö., Buldukoğlu, K. & Kukulu, K. (2006). Verbal abuse of nursing and midwifery students in clinical settings in Turkey. *Journal of Nursing Education*, 45(10), 396-403. <https://doi.org/10.3928/01484834-20061001-04>
- Luhanga, F. L., Puplampu, V. A. & Arvidson, S. (2020). Ogunade, A. Nursing students' experiences of bullying in clinical practice. *Journal of Nursing Education and Practice*, 10(3), 89-97. <https://doi.org/10.5430/jnep.v10n3p89>
- Minton, C. & Birks, M. (2019). "You can't escape it": Bullying experiences of New Zealand nursing students on clinical placement. *Nurse Education Today*, 77, 12-17. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.03.002>
- Mohamed, L.K. (2019). Experiences of Saudi female students towards the phenomena of bullying behaviors during nursing education program. *American Journal of Nursing Research*, 7(4), 499-508. <https://doi.org/10.12691/ajnr-7-4-12>
- Öztürk, A. & Karaahmetoğlu Ulaş, G. (2019). Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada mobbinge maruz kalma durumlarının incelenmesi: Kastamonu Üniversitesi örnekleme. *Social Sciences Studies*, 5(30), 642-654. <https://doi.org/10.26449/sss.1265>
- Rafiee, G., Moattari, M., Nikbakht, A.N., Kojuri, J. & Mousavinasab, M. (2014). Problems and challenges of nursing students' clinical evaluation: A qualitative study. *Iran Journal of Nursing Midwifery Research*, 19(1), 41-49.
- Rutherford, D. E., Smith, C. R., Bresler, S. & Gillespie, G. L. (2020). Emotions and feelings evoked in nursing students exposed to bullying behaviors in clinical settings. *Journal of Nursing Education and Practice*, 10(11), 54. <https://doi.org/10.5430/jnep.v10n11p54>
- Sheu, S., Lin, H. S. & Hwang, S. L. (2002). Perceived stress and physio-psycho-social status of nursing students during their initial period of clinical practice: The effect of coping behaviors. *International Journal of Nursing Studies*, 39(2), 165-175. [https://doi.org/10.1016/S0020-7489\(01\)00016-5](https://doi.org/10.1016/S0020-7489(01)00016-5)
- Shdaifat, E. A., AlAmer, M. M. & Jamama, A. A. (2020). Verbal abuse and psychological disorders among nursing student interns in KSA. *Journal of Taibah University Medical Sciences*, 15(1), 66-74. <https://doi.org/10.1016/j.jtumed.2019.12.007>
- Stevenson, K., Randle, J. & Grayling, I. (2006). Inter-group conflict in health care: UK students' experiences of bullying and the need for organisational solutions. *Online Journal of Issues in Nursing*, 11(2), 1-20. <https://doi.org/10.3912/OJIN.Vol11No02Man05>
- Zaybak, A., & Taşdelen, S. (2013). Hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerinin incelenmesi. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 21(2), 101-106.
- Tetik, S. (2010). Mobbing kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(18), 81-89.

Tonkuş, M. B. & Coşkun, A. (2021). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin klinik uygulamada mobbinge maruz kalma durumlarının belirlenmesi. *Türk Hemşireler Derneği Dergisi*, 2(1), 15-26.

Tülüce, D. & Şahin, A. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamadaki mobbing maruziyetinin kaygı düzeyi ile ilişkisi. *Göbeklitepe Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(10), 95-103. <https://doi.org/10.55433/gsbdb-132>

Yosep, I., Fitria, N., Mardhiyah, A., Pahria, T., Yamin, A. & Hikmat, R. (2024). Experiences of bullying among nursing students during clinical practice: A scoping review of qualitative studies. *BMC Nursing*, 23(1), 832 <https://doi.org/10.1186/s12912-024-02439-1>

Zhang, J., Ye, J., Zhang, R., Liu, J., Yanhua, N. & Wang, J. (2024). High stress during clinical practicum placement is associated with bullying among nursing students: A mixed-method study. *Nurse Education Today*, 142, 106327. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2024.106327>